Lietuvos Universiteto Lektorius
DR. V. VIRŠILA:

APSIMETIMAS
DVASIOS LIGOS

KAUNAS — — — — — — 1924

Apsimetimas (dvasios ligos).

I

Apsimetimas (simuliacija) dvasios ligomis pažinti gana sunku, nes liguistas organas, vadinas, šiuo atveju centralinė nervų sistema neprieinama mums betarpiai tyrinėti, todel spręsti apie jos defektus mes galime remdamiesi tik tais funkciniais reiškiniais, kurie juos seka. Jeigu, pav., žmogus skundžiasi plaučių liga, tai, aukšto šių dienų medicinos stovio dėka, turime galimybės visapusiai jį ištirti (išklausant, išbarškinant, mikroskopo bei Rentgeno spindulių pagalba ir t. t.) ir gauti tam tikro supratimo apie jo skundimosi tikrumą. Visai kas kita būna, kai sutinkame bet kurią dvasios ligą. Čion anatomiškas nuo normos nukrypimo pagrindas mums nežinomas ir spręsti apie nenormalumą tenka tik, remiantis to paties nenormalumo reiškimusi, kuris juk gali būti ir dirbtinis. Pav., žmogus linksmas, liūdnas, išsiblaškęs ir t. t., bet vis tik mes čia negalime objektingai patikrinti šių jo dvasios reiškinių tikrumą bei nedirbtinumą, nes neįstengiame betarpiai ištirti jo centralinę nervų sistemą.

Gyvenime įvairių atskirų dvasios reiškinių simuliavimas sutinkama kiekviename žingsnyje: žmogus, pav., nuduoda linksmą ir be rūpesčių, tuo tarpu kai jo širdį liūdesys spaudžia, kad lig laiko paslėptų nuo savo artimųjų žinią apie brangaus asmens mirtį; elgėta nuduoda liūdną bei nelaimingą, kad sukeltų sau

Iš viršišdėstyto suprantama, kad apsimetimo tyrinėjimas turi labai didelės praktiškos reišmės.

II

Silpnaprotiškumas yra neganėtino psichinės sferos veikimo rezultatas, esąs ryšyje su smagenų vystymosi sustojimu arba iškrikimu. Silpnaprotiškumas duoda didelio įvairumo tiek del dvasios veikimo apribojimo laipsnio (kokybinio bei kiekybinio), tiek ir del jo nevienodumo, t. y. del tik kai kurių dvasios funkcijų stygimo arba jų apribojimo. Silpnaprotiškumas gali būti įgimtas arba įgytas. Aukštesnis įgimto silnaprotiškumo laipsnis vadinama įgimta beprotybe (amentia congenita), kuri žymisi visišku bet kurių atitrauktų supratimų stygimu. Mažesnis įgimto silpnaprotiškumo laipsnis vadinama bukaprotybe (imbecillitas) arba paprastu silpnaprotiškumu (dementia congenita). Mažesniam silpnaprotiškumo laipsniui esant, nors ir galimi atitraukti supratimai, bet jie nepilni, neaiškūs ir menki. Jeigu greta neganėtino psichinės sferos veikimo žmoguje pastebima taip pat ir kūno išsigimimo pažymių, tai toks stovis vadinama kretinizmu.

Įgytas silpnaprotiškumas žmoguje atsiranda del jo smagenų liguistų atmainų arba atrofijos, todel jis vadinama antriniu silpnaprotiškumu, kuris glūdi tame, kad žmoguje, lig tol buvusiame visai sveiku, atsiranda užuomaršumas, nepaprastas, siekiąs net proto aptemimo erzinimasis, psichikos nusilpimas, doros nupuolimas ir t. t.

Įgytas silpnaprotiškumas būna: 1) po galvos sužalojimų (dementia traumatica), 2) senatvėje (dementia senilis), 3) progresyviam pamišėlių paralyžiui esant (dementia paralytica), 4) chroniškuose girtuokliuose, morfininkuose ir kokainininkuose (alkoholininkų, morfininkų ir kokainininkų dementia), 5) kartais po melan-

cholijos, manijos ir aštraus haliucinatorinio pamišimo ir t. t.

Silpnaprotiškumą privalo tyrinėti ne analizišku, bet sintezišku būdu, t. y. ne analizuojant bet kurį įvykį iš silpnapročio gyvenimo, bet darydami išvadų iš daugelio jo gyvenimo atsitikimų.

Apsimetimas yra sąmoningas tiesos iškreipimas, simptomų nudavimas ir stengimasis ką nors jais apgauti. Suprantama, kad, kur nėra aiškaus sąmoningumo arba jeigu jis yra tik užuomazgos stovyje, ten negali būti apsimetimui patogių sąlygų. Silpnaprotis negali aiškiai įsivaizduoti nei apsimetimo tikslo, nei priemonių jį atsiekti; jam trūksta taip pat susivaldymo bei valios stiprumo, kad tiksliai ir ilgokai inscenuotų bet kuriuos dvasios reiškinius. Jeigu ir sutinkama apsimetimas silpnapročių tarpe, tai jis yra dažniausiai patologiškas ir reiškiasi paprastai to paties silpnaprotiškumo išpūtimu ir net ne pilnu, bet tik tų jo simptomų, kuriuos lengviau nuduoti. Pav., silpnaprotis apsimetėlis nuduoda, kad jis visai nieko nežinąs ir nieko nesuprantąs; tai, žinoma, nuduoti jam nesunku, nes ištikrųjų jis žino ir supranta labai maža. Tokiais atvejais apsimetama arba tikslu save apsaugoti, arba, kas dar dažniau būna, kitiems patarus, kai silpnaprotis yra jų įrankis.

Silpnapročių apsimetimas atsižymi ypatingu vienodumu bei kvailumu, kas aiškiai rodo tikrą jų proto menkumą. Juo silpnesnis apsimetėlio dvasios stovis, juo netikesnis bei menkesnis būna jo apsimetimas; ir priešingai, juo arčiau silpnaprotiškumas stovi prie normalaus tipo, juo daugiau galimas paprastas apsimetimas. Silpnapročių susivaldymo bei valios sumenkėjimas neretai pasikeičia dideliu užsispyrimu, kurio pagalba jie kartais gali gana vykusiai atlikti bet kurį neperdaug gudrų apsimetimą.

Silpnapročių skaičiun reikia priskirti taip pat ir *kurčiai-nebyliai* iš prigimimo arba iš mažens, negavusieji tam tikro auklėjimo. Juose, kaip ir silnapročiuose, organiškai trūksta kai kurių supratimų bei įsivaizdavimų apie išorinį pasaulį. Kurčiai-nebyliai nepasitikėdami žiūri į aplinkinius; juose gali atsirasti įvairios rūšies dvasios susierzinimų ir geidulių, viršyjančių normos ribas ir atimančių nuo jų susivaldymą. Tokių afektų įtakoje kurčiai nebyliai gali atlikti įvairių nusikaltimų (smurtų, žmogžudybių ir t. t.).

Kurčiai-nebyliai iš prigimimo arba iš mažens, negavę tam tikro auklėjimo, laikomi visai nepakaltinamais. Klausimas apie tam tikrai išauklėtų kurčių-nebylių nepakaltinamumą sprendžiama, atsižvelgiant į jų proto išsivystymo laipsnį. Tačiau kurtumas-nebylumas visumet privalo būti svarbia priežastimi jiems bausmei palengvinti.

Kurtumo-nebylumo simuliavimas neretai sutinkamas. Jis pažinti galima sulig tų perdėjimų, kuriuos tokiais atvejais paprastai apsimetėliai naudoja: pav., jie nuduoda, kad visai nejaučia grindų drebėjimo, kai užpakaly jų kas nors trepsi, arba jiems prie dantų prikišto kamertono drebėjimų; jie taip pat vengia tarti bet kokių garsų.

Bet tikresni kurtumo-nebylumo pažymiai yra gerai juose išsivysčiusi mimika ir skaudėjimo jautrumo sumenkėjimas veide bei viršutinėje liemens dalyje.

Gana arti prie silpnaprotiškumo yra ir tie liguisti stoviai, kuriems esant, dvasios veikimo nusilpimas pastebima tik kurioj nors vienoj srityj, kitose gi srityse žmogus lieka normalus. Čion galima priskirti moralis ir pirminis pamišimai.

Moralis pamišimas (moral insanity), tikrai sakant, nėra liga, bet tik organiškas žmogaus trūkumas aukštesnių supratimų (apie garbę, prievolę, dorą ir k. t.),

kuriais, bendrai imant, remiasi jo santykiai su kitais žmonėmis ir išoriniu pasauliu.

Moraliai pamišusieji, gyvenimo prityrimo arba įgyto mokslo dėka, gali turėti visai teisingų teoretiškų sanprotavimų ir sprendimų apie aukštesnius supratimus, kas profanų akyse maskuoja organišką jų ydą. Moraliai pamišusieji visai netinka taikiam bei protingam gyvenimui visuomenėje ir jai yra labai pavojingi. Savo egoistiškiems tikslams pasiekti jie visai šaltai, be jokio sąžinės graužimo, griebiasi visokių gudrumų, suktybių, melo, apgauliojimo ir apsimetimo. Patologiškas moraliai pamišusiųjų elgimosi būdas tampa aiškus, kai įrodyta jų kilmė iš tėvų, sirgusių pamišimu, alkoholizmu, epilepsija ir k. t., ir funkciniai jų išsigimimo pažymiai iš mažens.

Moraliai pamišusiuosius reikia griežtai skirti nuo įpratusių nusikaltėlių, į kuriuos jie labai panašūs: vieni ir kiti papildo prasižengimus, nesikarščiuodami ir be jokių sąžinės išmėtinėjimų. Tačiau reikia turėti omenyje, kad įpratę nusikaltėliai tampa toki ne išsyk, o palengva, pamažu, blogų pavyzdžių bei įpročių įtakoje; moralis gi pamišimas apsireiškia iškarto, iš mažumėlės, t. y. tuomet, kai apie blogus pavyzdžius bei įpročius dar negali būti kalbos. Moraliai pamišusieji net vaikų amžiuje visai nepataisomi.

Iš viso, kas pasakyta, gana aišku, kad moraliai pamišusieji negali būti atsakomingi už savo veiksmus ir juos nereikia bausti, bet tik izoliuoti.

Pirminis pamišimas arba *paranoja* žymisi užsispyrusiomis bei nuolatinėmis klejojančio idėjomis. Paranojininko galvoje jos sistematizuojasi, logingai derinasi ir visai keičia jo asmenybę ir atmaino jo santykius su išoriniu pasauliu. Klejojančio idėjoms įvykdinti, paranojininkas griebiasi įvairių gudrumų, melo, apgaulės ir apsimetimo, visai teisingai sanprotaudamas ir logingai galvodamas. Todel tokie ligoniai labai da-

žnai visai nepripažįstama pamišėliais, o laikoma tiktai juokdariais, originalais ir fanatikais. Tačiau šių nenormalumų liguistas pagrindas paaiškėja, jeigu imama domėn, kad ligoniai linkę į juos jau iš mažens ir kad jie turi liguistą paveldėjimą, būtent: jų tėvų alkoholizmą, isteriją, epilepsiją, dvasios ligas ir t. t.

Atsižvelgiant į klejojančio idėjų būdą, pirminis pamišimas skirstoma į daug rūšių; iš jų ypatingai svarbios reikšmės turi p e r s e k i o j i m o m a n i j a (paranoia persecutoria), kuri glūdi tame, kad ligonis visur mato grąsinimą savo garbei, sveikatai bei gyvybei. Užtat, gindamasis nuo įsivaizduotų priešų, jis pats gali ne tik gintis, bet ir užpulti juos ir aplinkiniams daryti žalos.

Tos trumpalaikės ligos, kurias seka žymus sąmonės aptemimas bei iškrikimas, pav., epilepsinės psichozės, maniakalis bei melancholinis smarkavimai ir kt. t., visai nesuderinamos su bet kokiu apsimetimu. Tokiais atsitikimais spręsti apie priepuolių būdą nėra galimybės, nes minėtos ligos palieka po savęs visišką amneziją, kas gali net skiriamuoju jų pažymiu būti.

Šių ligų išimtimi yra *haliucinacinė psichoneurozė* (dysnoia deliriosa), kurios bėgis yra ilgesnis Charakteringa šios ligos ypatybė yra žymi ligonio minčių painiava. Tačiau, pasveikęs, jis pilnai užlaiko atmintyje buvusį savo liguistą stovį ir net gali savo tuolaikiniuose pergyvenimuose orientuotis. Greta to ligonyje pasilieka sąmonės sumenkėjimas ir asociacijų iškrikimas. Šiai ligai esant, kartais galima tėmyti panašius į apsimetimą reiškinius: ligonis lyg ir stengiasi vaidinti vieną ar kitą rolę, pav., karo vado, dvasininko, pirklio ir kt.; jisai supranta, kad buvo pamišęs, bet, jo žodžiais, jis jau esąs visai sveikas. Tačiau, imant domėn, kad ligonis turi dar iliuzijų, kurios atsiranda visai netikėtai ir keičia viena kitą be jokio tam tikro nuoseklumo, ir kad jame negalima

pastebėti noro ką nors suklaidinti, reikia pripažinti, jog šiuo atveju apsimetimas yra grynai patologiškas įvykis.

III

Apsimetimui atsirasti visai kitos sąlygos būna, toms dvasios ligoms esant, kurias neseka sąmonės iškrikimas; o priešingai, kur šioks toks sąmonės aiškumas yra lyg ir charakteringa jų ypatybė. Čia taip pat užsilieka kiek gabumo logingai mąstyti ir save tėmyti. Rodos, šios visos sąlygos turėtų sutverti atatinkamą pagrindą apsimetimui iškilti, vienok, tikrenybėje, tokiems susirgimams esant, apsimetimas, pilnoje to žodžio prasmėje, labai retai sutinkamas, o daug dažniau galima tėmyti tik patologiška jo forma.

Iš šios rūšies ligų tarpo pirmoj eilėj reikia pastatyti *melancholiją*, kaip tipingiausią. Prispaustas ūpo stovis ir lėtesnė minčių eiga yra šiai ligai charakteringa ir taip pat yra priežastis klaidingoms idėjoms atsirasti, kurios duoda tokių pat klaidingų išvadų; sąmonės aiškumas čia pasilieka.

Melancholininkai paslaptingi, įtarią, nejudrūs; jie liguistu karštumu rūpinasi savimi ir nuolat analizuoja savo dabartį bei praeitį, stengdamiesi rasti ten ir apystovose savo įsivaizduojamųjų kančių bei nelaimių priežastis. Juose taip pat tėmijama liguisto palinkimo perdėti savo ydas bei nepasisekimus ir nušviesti juos kuo blogiausiai. Tas ir duoda kartais pamato melancholininkuose įtarti apsimetimą, nes jų pasiskundimai ir savęs kaltinimai ištisai neatatinka tikrenybei, del ko juos ir galima laikyti sąmoningu melu.

Melancholininkas savyje randa įvairių ligų, savinasi nebūtus prasižengimus ir t. t. Bet visa tai didžiumoje atvejų daroma ne tikslu ką nors apgauti, bet tik, kad save pažeminus. Melancholininkas dažniausiai pats tiki savo ydomis bei nelaimėmis ir kankinasi del

jų. Patologišką melancholininko apsimetimo būdą nesunku pažinti, turint galvoje liguistą jo palinkimą perdėti ir jo prasimanymus. Melancholininko žodžiai ir veiksmai perdėm ne tik neturi bet kurio tikslo ką nors laimėti, bet galėtų jam net kenkti, jeigu juos laikytumėm tikrais

Melancholija kartais ligonio išorinių įspūdžių, skaudžių prisiminimų ir taip vadinamos širdgėlos (anxietas praecordialis) įtakoje gali laikinai paaštrėti ir smarkavimu virsti arba ji įgauna chroniškos eigos ir tampa antriniu silpnaprotiškumu.

Melancholijai priešinga liga yra *manija*, kuri žymisi ūpo pakilimu ir minčių eigos sustiprėjimu bei pagreitėjimu; greta to ligoniuose yra doros bei etikos sulaikančių supratimų nusilpimas arba net galutinis jų trūkumas.

Maniakai labai panašūs į girtus žmones; jie be galo linksmi, nesivaržą, ekscentriški ir linkę į visokius išdykimus; jie pirmiausia stengiasi patenkinti savo liguistai sustiprėjusius įgimtus palinkimus, pav.: paleistuvauti, be gėdos veikti, patikusius daiktus vogti, žodžiu bei veiksmu kitus įžeisti ir t. t.

Maniakų apsimetimas paprastai nesikoncentruoja ilgesniam laikui kurioje nors vienoje idėjoje, yra grynai atsitiktinas ir greičiau panašus į linksmą, o kartais ir į piktą juoką, negu į motivuotą veiksmą tikslu ką nors pasiekti; tuo ir reiškiasi jo patologiškas būdas. Manija laikinai gali paaštrėti ir smarkavimu virsti; kartais ji gauna chroniškos eigos ir tampa antriniu silpnaprotiškumu. Taip melancholijai, taip ir manijai esant, gali būti laikinų pablogėjimų ir pagerėjimų; aiškesniuose šių ligų tarpuose apsimetimas, žinoma, labiau galimas.

Didelio panašumo į maniją savo reiškimusi turi *alkoholizmas*. Ši liga yra chroniški smagenų plėvių uždegimo pakitėjimai ir vis didėjanti smagenų žievės

atrofija. Čion taip pat, kaip ir manijai esant, pirmiausia sugenda dorą bei etiką užlaikantieji supratimai, del ko alkoholininkas, savo egoistiškiems tikslams pasiekti, paprastai meluoja, apgaudinėja, apsimeta ir atlieka įvairių nedorų ir begėdiškų veiksmų, kaip sakoma, visai nerausdamas, t. y. nejausdamas jokio nesmagumo, gėdos bei sąžinės graužimo. Be to, alkoholininkuose dar sugenda jausmų supratimai, del ko jie tampa nepaprastai susierzinę ir linkę į visokius afektus bei impulsingus veiksmus (įžeidimai, sumušimai, žmogžudystės ir kt.). Greta to alkoholininkuose vis labiau silpsta valia, užtat jie negali mesti savo pragaištingą įprotį (girtuokliavimą), negali atsilaikyti prieš blogus pavyzdžius ir lengviau patenka traukiančių juos į blogą ištvirkėlių įtakon. Galų gale alkoholininkuose atsiranda klaidingų jausmų (ypač regėjimo bei klausos), baltoji karštligė (delirium tremens), kuri žymisi bendru drebėjimu bei haliucinacijomis, alkoholinė epilepsija su svaiguliais, nuomariais ir mešlungiais, paprastai užeinančiais po didelių girtuokliavimų, ir smarkus klejojimas su visišku užuomaršumu. Pagalios perdidelis alkoholio vartojimas veda prie ankstybos tiek fiziškos tiek ir psichiškos senatvės (senium praecox).

Imdami domėn tuos gilius pakitėjimus, kuriuos daro alkoholis žmogaus smagenyse, mes alkoholizmą turime laikyti nepaprastu geiduliu, bet sunkia dvasios liga, kuri galima išgydyti tik jos pradžioje, t. y. tuomet, kai dar nespėjo įvykti gilių atmainų smagenyse, o yra tik chemiškų procesų ir indų iškrikimų. Iš to aišku, kad alkoholininkai gali būti atsakomingi už savo veiksmus tik savo ligos pradžioje, po to juos kaipo visuomenei pavojingus asmenis, privalo jau nebausti, bet tik izoliuoti.

Alkoholio veikimas itin baisesnis, kad jis kenkia ne tik pačiam alkoholininkui, bet atsiliepia taip par it

jo kartoje, kuri gimsta mažai gaivi ir su paruošta idiotizmo, epilepsijos bei dvasios ligų užuomazga.

Alkoholizmo žala visuomenei ištikrųjų baisi: statistika rodo, kad apie 50% visų prasikaltimų ir apie 28% visų dvasios ligų įvyksta alkoholio dėka.

Didelis alkoholio pavojus visuomenei yra ir tame, kad jis bendrai priimtas ir visur vartojamas; perdidelis svaiginamųjų gėralų vartojimas laikoma yda tik tuomet, kai jis nueina jau pertoli: pav., kasdien gerti po kelis degtinės stiklelius arba gerai įsigerti del kurios nors šventės, mūgės arba iškilmės visai nelaikoma nuodėme; priešingai, priimta laikyti ypatingu didvyriškumu pasigerti ir pridirbti visokių neperdidelių paikysčių; girtam daug dovanojama. Vaišingas šeimininkas verčia savo svečius daugiau gerti, nesuprasdamas to, kad tuo būdu jis lyg ir maloniai kviečia juos tapti idiotais. Daugelis valstybių, remdamiesi ekonomiškais pobūdžiais, vienaip ar kitaip palaiko svaigalų vartojimą, užmiršdamos tai, kad tuo keliu jos stato savo valstybės rūmą ant supuvusių pamatų.

Bet paskutiniu metu visuomenė vis labiau ima suprasti baisų alkoholio kenksmingumą ir stengiasi griebtis prieš jį griežtesnių priemonių: Rusijoje ir Jungtinėse Šiaur. Amer. Valstijose svaigalų vartojimas visai uždraustas; daugelyje šalių nepilnamečiams (iki 21 m.) draudžiama vartoti svaiginamieji gėralai; steigiama ne tik formalių, bet tikrų blaivybės draugijų, alkoholininkams gydyklų, prieglaudų ir t. t.

Reikia tikėtis, kad šiuos kilnius sumanymus stengsis sekti ir kitos kultūringos Europos tautos.

Analogiško, nors ir silpnesnio, veikimo žmogui turi taip pat ir ilgalaikis bei įprastas morfio ir kokaino vartojimas. Morfinininkai bei kokainininkai laikomi nepakaltinamais tik tada, kai įrodytas juose liguistas morfio ir kokaino reikalingumas ir kai konstatuota kūno bei psichikos nusinuodymo šiais nuodais vystymosi

simptomų, rodančių į pastovius organiškus smagenų pakitėjimus.

IV.

Išsigimimas arba *degeneracija* yra sulaikyme arba iškreipime žmogaus kūno bei dvasios vystymosi; jisai gali pareiti iš blogų gyvenimo sąlygų, galvos sutrenkimų, kai kurių ligų (smagenų uždegimas) ir t. t.; bet dažniausiai išsigimimas yra tėvų paveldėjamojo perdavimo vaikams įvairių nenormalumų, ligų ir palinkimų į jas rezultatas. Toks perdavimas yra visiškai neišvengiamas: „obuolys nuo obelies netoli terities", sako liaudies patarlė, paremta daugelio šimtmečių gyvenimo pastebėjimais, ir šį posakį pilnai tvirtina mokslo tyrinėjimai.

Atskirų visuomenės narių išsigimimas veda prie tautos išsigimimo ir prie lėto, bet tikro jos išnykimo; tačiau, prieš išnyksiant, išsigimusi tauta paprastai pakliūva vergijon (politinėn ar ekonominėn) tai tautai, kuri sveikiau ir geriau užsiliko, pav.: janki, anglai, žydai ir kt. Todel kiekviena kultūringa tauta savo apsaugos tikslu privalo kovoti, kaip tik gali, su baisiu išsigimimo pavojumi.

Asmens, turį psichiškų trūkumų pažymių, įstatymais privalo nustoti teisės apsivesti (ištekėti) ir vaisintis. Kartais, kai negalima tikėti, kad degeneratas išpildys šį protingą įstatymų reikalavimą, nereikia sustoti net prie vyrų kastravimo ir prie moterų kiaušdėčių pašalinimo. Laikyti ši priemonė žiauria būtų bereikalingas ir nesuprantamas jausmingumas. Juk įstatymai pateisina net žmogžudystę, įvykusią ginantis; juk leidžiama mirties bausmė tikslu apsaugoti visuomenę nuo pavojingų bei nepataisomų nusikaltėlių; juk valstybių nepriklausomybei ir reikalams apginti vedama žiaurūs karai, kuriuose žūva daugybės žmonių. Ką gali reikšti, palyginus su visomis tomis baisenybėmis, keliato de-

šimčių arba šimtų visuomenei pavojingų degeneratų kastravimas? Einant įstatymais, vaisintis turėtų teisės tik fiziškai bei psichiškai sveiki asmens, ką kiekvienu atveju privalo spręsti griežtas ir bešališ medikų apžiūrėjimas.

Psichinės sferos išsigimimo reiškimaisi labai įvariūs ir žymisi stebėtinu tikro protavimo ir liguisto idėjų bei pojučių iškreipimo mišiniu. Degeneratai gali suprasti ir spręsti apie savo elgesius, bet neįstengia sulaikyti savo liguistus traukimus. Psichiškas išsigimimas yra lyg ir perėjimas iš sveikatos į ligą; jo atvejus sisteminti arba įsprausti į kuriuos nors kliniškų formų rėmus visai negalima; kiekvienas šioj kryptyj bandymas veda paprastai ne prie klausimo išsprendimo, bet dar labiau jį painioja. Tačiau išsigimimo dirvoje yra liguistų stovių, kurie vis tik turi maždaug tam tikrų charakteringų savybių ir, taip sakant, nuosavą fizionomiją. Čia priguli: epilepsija, isterija, neurastenija ir lytiniai iškrypimai.

Epilepsija yra sunki bendra neurozė, kuri nusitęsia paprastai visam gyvenimui ir reiškiasi ne tik atskirais priepuoliais, bet ir nenormalumais priepuolių tarpuose.

Epilepsinis priepuolis žymisi sąmonės nustojimu, veido išblyškimu, toniškais, o vėliau kloniškais mėšlungiais (nuolat greitėjąs raumenų drebėjimas), arterijų spazmu (prispaustas pulsas) ir mėšlungio reiškinių viešpatavimu vienoj kūno pusėj. Priepuolis baigiasi giliu miegu su vyzdžių išsiplėtimu, nereaguojančių į šviesą, pilnu nejautrumu į erzinimus, refleksų nustojimu ir amnezija. Iš šio trumpo aprašymo aišku, kad epilepsinį priepuolį nuduoti beveik visai negalima, nors tai dažnai bandoma.

Atskirų epilepsinių priepuolių tarpuose štai kas pastebima: nepaprastai greitas susierzinimas, doros ir proto nusilpimas, trumpalaikės haliucinacijos, įkirios

klejojančio idėjos ir sąmonės atbukimas bei aptemimas. Šie psichinės sferos pasikeitimai kartais kursto epilepsininką prie smurto veiksmų ir atveda jį į teisiamųjų suolą.

Norint įrodyti tarpepilepsinių stovių nedirbtinumą, reikia išaiškinti: 1) ar šiuo atveju yra įgimtas ar trauminis palinkimas (kartais gali būti išgąstis)? 2) ar nepastebėta anksčiau epilepsinių priepuolių, apalpimų, konvulsijų, lunatizmų ir t. t.? 3) ar tiriamasis atsimena tai, ką jis yra padaręs?

Epilepsininkai laikoma nepakaltinamais tik tuomet, kai nusikaltimo metu juose pastebėta nors ir trumpalaikis psichinis iškrikimas (haliucinacijos, klejojimas ir kt.). Jeigu gi to nėra, tai vis tik jiems reikia sumažinti bausmė, nes negalima pripažinti, kad jie yra psichiškai visai sveiki.

Isterija užima vietą tarp dvasios sveikumo ir liguistumo. Čion greta paprastų normalių žmonių savybių bei ydų (ūpo nepastovumas, kaprizai, užgaidos, melagingumas ir kt.) tenka tėmyti taip pat daugelį liguistų stovių (įtartini afektai, iškrikę patraukimai, valios nusilpimas, klaidingos vaizduotės, jausmų atbukimas ir kt.). Bet kas isterijai ypač charekteringa — tai liguistas, įkirus, nenugalimas ir lyg instinktingas ligonių palinkimas perdėti, meluoti ir apsimesti. Reikalingumas apsimesti isterininkų tarpe toks didelis, kad jie geriau vykusiam jo inscenavimui griebiasi suklastojimų, visokių ligų padirbimo savyje ir net savo kūno sužalojimų. Be to, isterijai kaip ir epilepsijai esant, nors kiek rečiau ir silpniau sutinkama trumpalaikių dvasios iškrikimų, kurie kartais gali kartotis arba užsitęsti ilgesniam laikui — tai bauginančio būdo haliucinacinis isterinis klejojimas, ilgesio antpuoliai, persekiojimo manija ir kt.

Visa tai neretai kursto isterininkus veikti prieš įstatymus. Paprastai jie atsakomingi už savo elgesius

ir laikomi nepakaltinamais tik tada kai įrodyta, jog nusižengimas papildytas dvasios iškrikimo stovyje. Vienok, turint galvoje isterijos liguistą pagrindą, isterininkus vertėtų lengviau bausti.

Neurastenija arba nervų sistemos susivaldymo silpnybė yra chroniška bendra neurozė, esanti tarp dvasios sveikumo ir liguistumo. Neurastenijai charakteringa ligonio perdidelis liguistas įspūdingumas ir erzinimasis, įkirios idėjos bei įsivaizdavimai ir proto aptemimo bei liguisto beatmintingumo antpuoliai, nepalieką po savęs beveik jokio atminimo. Neurastenijos dirvoje gali taip pat vystytis laikinosios psichozės, kaip antai: silnaprotiškumas, jausmų kleja, ipochondrija ir kt.

Neurastenininkas laikomas nepakaltinamu tik tuomet, kai jis padarė prasižengimą, būdamas proto aptemimo bei užuomaršos stovyje. Tačiau, turint omenyje organišką neurastenijos pagrindą, neurastenininkus reikia lengviau bausti, kaipo asmenis psichiškai nevisai normalius.

Neurastenijos simuliacija vargu kada praktikuojama, nes ši liga labai jau priprasta ir apsimetėliui mažai teduoda vilties ką nors laimėti. Dažniau gali būti neurastenijos disimuliacija, kai žmogus nori užimti kokią nors atsakomingą vietą, pav. geležkeliečio, ir slepia savo ligą, kurią seka laikinė užuomarša. Tokia galimybė visuomet reikia turėti galvoje, tikrinant asmenų, norinčių užimti atsakomingas vietas, sveikatos stovį.

Lytiniai iškrypimai, kurie degeneratuose pastebimi, turi didelės diagnostiškos, o kartais ir teismo mediciniškos reikšmės; jie būna šių rūšių: 1) visiškas lytinio traukimo trūkumas, atsiliepiąs į degenerato doros bei socialių supratimų tvėrimąsi; 2) perankstybas lytinio traukimo atsiradimas, kuris paprastai prie onanizmo veda; 3) lytinis traukimas apsireiškia nepaprastai dideliu smarkumu, kas dažnai veda prie prasi-

žengimų prieš dorą (išžaginimas, pederastija ir kt.); 4) lytinis traukimas yra iškraipytas: arba prie kitos lyties asmenų (sadizmas, mazochizmas, fetišizmas), arba prie tos pačios lyties asmenų (uranizmas, tribadija).

Patogioms auklėjimo bei gyvenimo sąlygoms esant, degeneratai gali užlaikyti savo dvasios pusiausvirą ir atrodyti sveikais. Vienok paprastai tas jiems labai retai pasiseka, nes del įgimtų ydų ir palinkimo prie girtuokliavimo, paleistuvavimo ir t. t. jie ardo savo ir be to jau silpną nervų sistemą ir savimi didina nusikaltėlių bei pamišėlių skaičių.

Degeneratai gali būti sąmoningi, darbštūs, gali turėti normalių valios pajėgų ir kitų sveikų žmonių savybių, ko dėliai jų teisės negalima aprėžti, vadinas, jie negali būti laikomi nepilnateisiais. Tame tai svarbiausiai ir slepiasi degeneratų pavojingumas visuomenei. Tikras pamišėlis izoliuojama bepročių namuose arba atiduodama giminių globon; jam nepavedama jokių svarbių pareigų, juo nepasitikima, jo saugojimasi, delto jis ir negali visuomenei kenkti. O degeneratas ligi laiko naudojasi visomis piliečio teisėmis, gali užimti atsakomingas vietas, jo nesisaugojama, juo pasitikima. Bet anksčiau ar vėliau, nepalankioms apystovoms susidėjus, jame gali atsibusti įgimti blogi palinkimai ir jisai tampa išdaviku, vagimi, šnipu, žmogžudžiu, plėšiku ir t. t., arba, visuomenei geresniu atveju, išsyk suserga by kokia smarkia dvasios liga ir pakliūva į bepročių namus.

Degeneratų tarpe paprastai pastebimi šie blogi palinkimai: melagingumas, egoizmas, beširdiškumas, nepaprastai didelis susierzinimas, žiaurumas, doros nupuolimas ir t. t. Visos nurodytos neigiamos degeneratų savybės duoda labai patogios dirvos apsimetimui, kurį jie, gerai apsvarstę, tvirtai, visai sąmoningai ir, aktingai valiai reiškiantis, vykdo.

Dažniausiai degeneratų apsimetimas nelaikoma patologiniu reiškiniu; jį priimta laikyti patologiniu tik tada, kai prie jo prisideda dar klaidingi jausmai, iliuzijos ir klejojančios idėjos. Bet, jeigu atydžiau įsižiūrėsime į visą degenerato gyvenimą, tai pastebėsime, kad jis meluoja, apsimeta, širsta ir t. t. toli gražu ne visuomet savo naudai, bet dažniau tik taip sau, o kartais net savo blėdžiai. Visa tai rodo patologinį degenerato apsimetimo bei elgimosi būdą.

Neišvengiama išsigimimo ypatybė yra visiškas jo neišgydomumas, ir tame nėra nieko stebėtino, nes išsigimimas rišasi su kaž kokiais, mums nevisai suprantamais kitėjimais centralinėje nervų sistemoje. Auklėjimo, dresiravimo ir psichiškos dietos keliu mes galime, tiesa, kiek suminkštinti išsigimimo reiškimąsi, bet tuo bus pasiekta tiktai didesnio degeneratų prisitaikinimo prie gyvenimo sąlygų, — o ne daugiau.

Mes neįstengiame įdėti į liguistą degenerato dvasią tų normalių jausmų, kurių jam organiškai trūksta, taip lygiai kaip negalime vienakį priversti, kad jis matytų nesančia akimi, arba šlubą — gerai vaikščioti.

„Kuprotą lenta ištaisys" — vykusiai, bets kaudžiai ištvirkėlius-išsigimėlius charakterizuoja liaudies patarlė — ir su tuo negalima nesutikti.

Degeneratas tai tos tautos produktas, kurioje jis gyvena; tai liguistas jos ydų bei trūkumų įkūnijimas, kuriuos kenčia jį pagimdžiusi visuomenė ir kurie jame del nevykusios lytinės jungties maksimalėje kiekybėje susikoncentravę. Del to mes privalome būti teisingi kas del degeneratų; mes privalome atminti, kad didžiumos jų ydų mes patys esame kaltininkai; mes privalome ne kęsti degeneratų, bet užjausti jiems; ne bausti juos, bet izoliuoti.

Gyvulių augintojai šiuo atžvilgiu stovi kur kas aukščiau už mus, nes jie sistemingai rūpinasi pagerinti

savo auklėtinių veislę. Je neišmetinėja, pav., paršui, kad jis menkai tunka, arba karvei, kad ji mažai pieno duoda, bet vykusiais poravimais stengiasi pašalinti viršminėtus trūkumus.

Mes nuo to dar labai tolymi; mes šiuo svarbiu dalyku veikiame užmerkę akis ir del to gauname labai apverktinų rezultatų — perpildytų kalėjimų ir bepročių namų.

„Varpo“ B-vės spaustuvė. Kaunas, Laisvės Aleja 60